

ביאורים

רבנו בחיי ממשיך למנות את הדרגות בעבודת ה'. הקבוצה השמינית התעלתה מעל הרצון לקבל טובת הנאה מעבודת ה', אלא שהיא יראה מפני העונש שיגיע לה אם לא תקיים את רצון הקב"ה. הצד השווה שבין הקבוצה השביעית והשמינית הוא שכוונתם בקבלת הפרס או בהימנעות מעונש מגמדות את מעשיהם. הדבר דומה למי שמציל אדם מטביעה ויחד איתו הציל גם זבוב שהיה על בגדו, האם יעלה על הדעת לומר שהוא הציל זבוב ואדם?

בקבוצה התשיעית ישנה קפיצת מדרגה. אנשים אלו עובדים את ה' לשם שמים, באמונה שלמה וללא שיתוף של שום כוונה זרה או נגיעה אישית. הבעיה היא שכל דבר זך ועדין צריך שמירה מיוחדת על מנת שלא יתקלקל. עבודת ה' היא דבר עליון ויקר, וכדי להיזהר שלא לעבור על רצון הקב"ה עלינו להתבונן היטב היכן עלולות להימצא מהמורות בדרך ובאיזה מקום אנו עלולים להיכשל חלילה (כפי שמבאר לקמן בשער יחוד המעשה פרק ה, וכן בהקדמה למסילת ישרים). אנשים בקבוצה זו לא מספיק משתדלים להיזהר, וחטאיהם הספורים מביאים את שאר מעשיהם.

לקבוצה העשירית אנו באמת יכולים לקרוא עובדי ה'. לא די שכל מעשיהם וכוונתם היא לשם שמים אלא שהם גם לומדים ומבררים כיצד לעבוד את ה'. הם משקיעים זמן להתבוננות במעשיהם ובמחשבותיהם, וגם אם מתעוררת בהם מחשבה זרה הם ממהרים לבטלה. אדם כזה גם יזהר שלא להיכשל בחטא הגאווה ולא יחשיב את עצמו לכליל המעלה והשלמות מפני מעלתו הרוחנית.

מלבד המעלה העליונה מצאנו בכל מדרגה גם חיסרון, עד שנראה כאילו אין בה כלל מעלה, דבר שעלול להביא לייאוש. לכן מסביר בעל חובות הלבבות, שהמטרה היא שכל אחד מאיתנו יוכל לאמוד פחות או יותר היכן הוא עומד, איזו מדרגה כבר הצליח לקנות ובאיזו נקודה עליו להשקיע כדי להשתפר ולעלות. חשוב שנדע עד כמה התקדמנו ומצד שני לא לטיח את הדרוש תיקון. באופן זה, יחד עם רצון אמיתי והשתדלות רבה, נזכה בע"ה להיות עובדי ה' באמת, העולים דרגה אחר דרגה במעלות עבודת האלוהים.

הרחבות

• הכרת הטוב

וְרָאָה לְבָם מַה שְּׁחִיבִים בּוֹ לְבוֹרָא לְגַדְל טוּבוֹ וְחִסְדּוֹ עֲלֵיהֶם. אחת מהמעלות הגבוהות בעבודת ד' לפי רבנו בחיי, היא עבודה מתוך הכרת הטוב. כך גם פתח את שער עבודת אלוהים: "מה שהאדם חייב לנהוג בו כשיתברר אצלו, והוא קבלו עבודת האלוהים כפי אשר יחייבהו השכל להיטיב עם מי שהטיב לו". את הכרת הטוב מציב הרב קוק כתיקון המוסרי הבסיסי ביותר: "הכרת טובה היא העמוד המוסרי היותר גדול ונשגב, שכשיתפתח כל צרכו בלבבות בני אדם יהיה עוזר מאוד אל התיקון הכללי..." [עין איה שבת א, יד].

הסיבה לכך היא שעבודת ד' מתוך הכרת הטוב מביאה למחויבות והיתלות גמורה של האדם בבוראו. הכרת הטוב כלפי אחר מולידה כלפיו מסירות ומוכנות לעשות עבורו הכל ללא שום עוררין. מקבל הוא תמיד דברי המיטיב לו ונאמן לרוחו ודבריו. בהקשר זה אמר הרב דסלר: "הכרת הטובה פירושה: אני מחזיר את עצמי ואת כל אשר לי, וכל רצונותי ותקוותי - את הכל ממש - אני תולש ועוקר ממני ומחזיר לו למען הביע לו את הכרתי על כל טובותיו. זאת היא תודה, קרבן-תודה... וקרבת היינו הקרבת עצמי... רק קרבן כזה מתקבל למעלה... קשה היא מאוד עבודת ההודאה" [מכתב מאליהו ד עמ' 345].

והמדרגה השמינית, אנשים התברר להם בנפשיותם כל מה שקדם זכרו, אלא שהם מקבלים עבודת יי מיראתם את ענישו בעולם הזה ובבא, וכבר בארנו גנות שתי הדעות האלה במה שקדם לנו.

והמדרגה התשיעית, אנשים האמינו בתורה ובגמול ובעניש עליה בשני העולמים, וכונו בעבודת השם לשמו ולמה שיאות לו, אלא שלא נשמרו ממפסדי העבודות, ונקנס ההפסד עליהן ולא הכירו מאין, דומה למה שנאמר (קהלת י, א): "זבובי מות יבאיש יביעי שמן רוקח יקר מהכמה מפיוד סכלות מעט", ואמר (קהלת ט, ח): "וחוטא אחד יאבד טובה הרבה". ואמר קצת החסידים לתלמידיו: אלו לא היו לכם עונות, הייתי מפתח עליכם ממה שהוא גדול מן העונות. אמרו לו: מה הוא גדול מן העונות? אמר: הגבהות והגאווה, כמו שאמר הכתוב (משלי טז, ח): "תועבת יי כל גבה לב".

והמדרגה העשירית, אנשים התבררה אצלם אמתת התורה וכל מה שהם חייבים מן הגמול והעניש עליה בשני העולמים, ונתעוררו מהתעלמותם, וראוה לבם מה שחייבים בו לבורא לגדל טובו וחסדו עליהם, ולא שמו לבם אל הגמול והעניש, אך מהרו אל עבודת האלהים לשמו לגדל ולרומם בכסף ובלבב שלם, בעבור ידיעתם אותו והפרתם את ענינו.

וזאת המעלה הרמה שבמדרגת אנשי התורה, וזאת מעלת הנביאים והחסידים, אשר נמסרו אל האלהים, וכרתו עמו ברית, וסחרו עמו, והסכימו עליו, ונתנו לו נפשיותם ובניהם וקנינם, ועמדו באמונתם במה שקבלו על נפשיותם. ועליהם אמר הכתוב (תהלים ג, ח): "אספו לי חסדי כרתי בריתי עלי זבח".

וזאת צורת ההערה התוריה ומדרגות אנשי החכמה בספר התורה, ותכונות ומעלות המאמינים בה. ואפשר שימצא במדרגות אנשי התבוננות בתורה זולתי מה שספרנו, אך זכרנו הנמצא עליו רב המון האמה. ובזכרנו אותו תועלתו מוכח למבקש הדרך הישרה, והוא, כאשר ימצא בו מעלה שהוא קרוב אליה, ידע מה שסמוכה לה מן התכונות, וישתדל לעלות אליה, ויתבאר לו מה בינו ובין התכונה העליונה מן התכונות, וישתדל לעלות אליה מדרגה אחר מדרגה, ויהיה זה יותר קל עליו.

שְׁקֵדִים זָכוּ - שהוזכר לעיל. **מִמִּפְסְדֵי הָעֲבוֹדוֹת** - מידות רעות המביאות את האדם להתרשל מהמצוות. **עֲלֵיהֶן** - על העבודות, המצוות. **זְבוּבֵי מוֹת וכו'** - זבוב מת מקלקל שמן טוב. **וְחוֹטָא אֶחָד וכו'** - אפי' חוטא אחד עלול לגרום נזק רב לציבור. **וְסָחְרוּ עִמּוֹ** - התייחסו לעבודת ה' כ'עסק' מוצלח. **וְהִסְכִּימוּ עֲלָיו** - סמכו על ה'. **עֲלֵי זָבָח** - כריתת הברית עם ישראל בסיני הייתה באמצעות קורבנות. **מַה שְּׁסֻמוּכָה** - המדרגה הקרובה שאליה צריך הוא לעלות. **מַה בִּינּוֹ** - הפרש בין המדרגה שאוחז בה למדרגה העליונה.

